

Byliśmy z rana przepelnieni
 Miłosierdziem Twym, i po dnie całe.
 I po wszystkiek czas roz-płomieni
 Twą śpiewaliśmy chwałę.

Ilekolwiek — bo dni żałoba,
 Lat jak wiele?... było nam ciężarem.
 W zamian się wydało jakby próba,
 Jakby szczęścia odmiarem.

Wejrzenia Twe oby nad nami
 Twych już były utwierdzeniem czynów
 W pokoleniach, których służbami
 Wywiedz na jaśnią Synów!

Światłość Twoja ku nam gdy za-dni,
 Dopiero rąk naszych wtedy wstana
 Dzieła — sprawa się wskrós u-zasadni:
 Będzie wyprostowana.

Ks. ALEKSY KLAWEK.

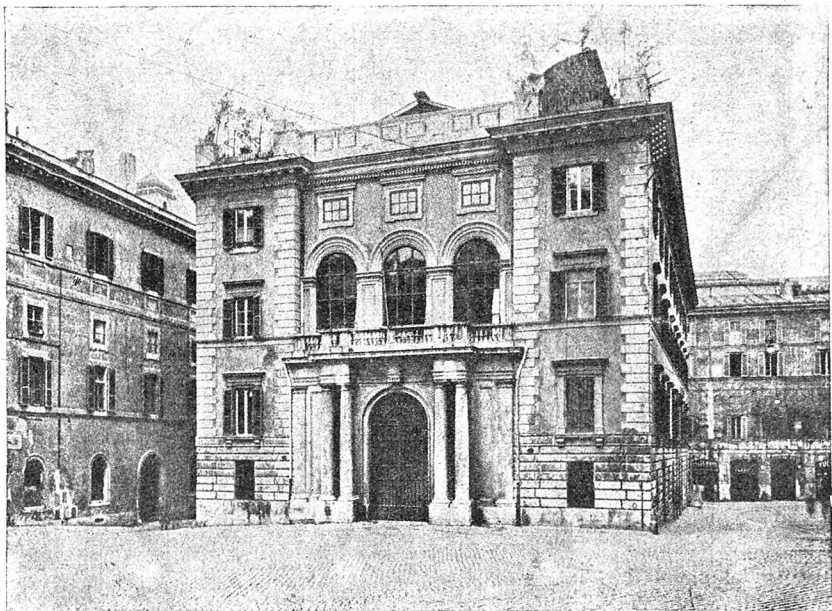
PAPIESKI INSTYTUT BIBLIJNY 1909 — 1949

Każdego dnia przed godz. 8.30 uliczki wiodące w Rzymie od Corso ku Kwirynałowi zaludniają się barwnymi tłumami młodych księży i kleryków. Kolegia, instytuty, domy zakonne, wysyłają swych alumnów do Uniwersytetu Gregoriańskiego. Z rzesz zwartych i luźnych grup młodzieży duchownej wlewających się na małą „piazza della Pilotta“ odłączają się nieliczni i zbaczają ku „palazzo“ stojącemu na środku placu. Nad drzwiami wejściowymi budynku — niegdyś pałacu rodu Muti-Papazzurri, dzieła Mattia de Rossi, ulubionego ucznia Berniniego — widnieje napis „*Pontificium Institutum Biblicum*“.

*

Schyłek ubiegłego i początek bieżącego stulecia był okresem trudnym dla bibliistyki katolickiej. Nowe kierunki myśli filozoficznej, badań przyrodniczych, studiów humanistycznych, aplikowane przez egzegetów protestanckich do objaśniania ksiąg Pisma św. podważały, wydawało się, metody i rozwiązania kościelnych tradycji egzegetycznych. Encyklika Leona XIII „*Providentissimus Deus*“ (18 listopada 1893 r.) i Papieska Komisja Biblijna, powołana

do życia listem apostołskim „*Vigilantiae*“ (30 października 1902), wskazują zadania i formują normy i metody badań skryptycznych, odpowiadające nowym czasom i potrzebom. Trzeba było bronić nieomylności dzieł natchnionych przeciw zarzutom czerpanym z nauk przyrodniczych i historii Starożytnego Wschodu,

Instytut Biblijny w Rzymie.

strzec tradycyjnych tez o autorstwie, autentyczności i kanoniczności ksiąg świętych przed hipotezami filologicznymi i krytyczno-literackimi, wykazywać niepowtarzalną odrębność, transcendencję i substancjalną niezmienną w czasie prawd religijnych Starego i Nowego Testamentu wobec konkluzji religioznawczych i teorii ewolucji. Z drugiej zaś strony należało wyniki nabierających rozmachu nauk: językoznawstwa, historii politycznej i kulturowej, archeologii i topografii Dawnego Wschodu, filologii i krytyki tekstualnej, literatury i religioznawstwa porównawczego, wyzyskać — metodycznie poprawnie — przy interpretacji Pisma św. Dotąd zaniedbane studium form i „realiów“ biblijnych, niezbędne dla właściwego wydobywania treści objawionych, wchodzi w egzegezie katolickiej na nowe drogi.

Narazie jednak niebezpieczeństwo zewnętrzne pogłębia się z powodu coraz więcej szerzącego się „modernizmu“, który szczególnie wysuwa nowe tezy na polu bibliistyki.

Następca Leona XIII, Piusa X, wydaje list apostolski „*Scripturae Sacrae*“ (23 lutego 1904), potępia tezy modernizmu dekretem „*Lamentabili*“ (5 lipca 1907) i encykliką „*Pascendi*“ (8 września 1907), wreszcie w dniu 7 maja 1909 r. listem apostolskim „*Vinea electa*“ tworzy centrum studiów biblijnych w Mieście. Celem nowego ateneum rzymskiego ma być „należyty rozwój nauki biblijnej i studiów przyległych zgodnie z duchem Kościoła Katolickiego“, jak również „by broniło, głosiło i rozwijało zdrową doktrynę o Księgach świętych, stosownie do norm Stolicy Apostolskiej przeciw fałszywym, błędnym, niebezpiecznym i hereetycznym poglądom uczonych, szczególnie współczesnych“.

Rektorem Instytutu Biblijnego został mianowany O. Leopold Fonck, T. J., profesor Uniwersytetu w Innsbrucku, który był głównym inicjatorem i organizatorem dzieła.

*

„*Ratio studiorum*“ Instytutu powierzonego zakonowi Jezuitów, nakreślona ogólnie w r. 1909 listem „*Vinea electa*“ i przez „*Leges Pontificio Instituto Biblica regendo*“ niejednokrotnie precyzowana i poszerzona, formę względnie definitywną uzyskała w konstytucji apost. „*Deus scientiarum Dominus*“ i „*Ordinationes*“ Kongregacji Seminariów i Uniwersytetów (12-go czerwca 1931 r.), których przepisy wraz ze zmianami zaszły po 1931 r. zawierają *Statuta Pontificii Instituti Biblici* (Rzym 1935).

Instytut posiada dwa wydziały: biblijny i orientalistyczny. Studentem zwyczajnym fakultetu studiów biblijnych można zostać po uzyskaniu licencjatu z teologii.

Przedmioty wchodzące w ramy programu studiów na wydziale biblijnym dzielą się na *główne* (języki biblijne i jeden wschodni, introdukcje, egzegeza, teologia biblijna), *pomocnicze* (historia, geografia, archeologia biblijna), *kursy specjalne* (egzegeza i historia egzegezy; paleografia, epigrafika, języki i literatury z dwu tysiącleci przed Chr. i wczesno-chrześcijańskie; archeologia, historia, religia świata semickiego i epoki hellenistycznej).

By uzyskać stopień *licencjata* nauk biblijnych trzeba w ciągu 2 lat wysłuchać i złożyć egzaminy z przedmiotów głównych i pomocniczych, ponadto odbyć półroczny kurs ćwiczeń (seminarium),

na którym przedyskutowany temat przedstawia się po napisaniu jako pracę licencjalną. Licencjat jest konieczny dla tych, którzy mają Pismo św. wykładać w seminariach duchownych.

Na trzecim roku, przewidzianym dla *doktoratów*, trzeba uczęszczać na egzegezę, 2. kurs języka wschodniego, teologię biblijną, kursy specjalne (razem 6 godzin tygodniowo przez 2 semestry) i napisać drugą pracę ćwiczeniową. Przed wojną oba albo tylko drugi semestr trzeciego roku studiów można było spędzić w „Domus Hierosolymitana“, utworzonym w r. 1927, skąd urządzano wyieczki naukowe po Palestynie, Transjordanii, Syrii i Egipcie.

Stopień *doktora nauk biblijnych*¹⁾ można uzyskać po co najmniej czterech latach od rozpoczęcia studiów w „Biblicum“ po napisaniu pracy doktorskiej oraz przeprowadzeniu lekcji egzegetycznej i obrony tezy. Dyplom otrzymuje się po wydrukowaniu, częściowo przynajmniej, dysertacji doktorskiej.

Na wydziale *orientalistycznym* wykłada się i studiuje języki, literatury, historii i religie Starożytnego Wschodu wraz z naukami pomocniczymi na 4 sekcjach:

semickiej (syryjski, arabski, etiopski, ugarycki²⁾;

assyriologicznej (szumeryjski i dialekty akkadyjskie: babilońskie, assyryjskie, peryferyczne: Amarna³⁾, Boghazkői⁴⁾, Nuzi⁵⁾, Hari⁶⁾);

egipskiej (staro i średnioegipski, koptwjski);

indoeuropejskiej (sanskryt, dialekty irańskie, chetycki, armeński).

*

¹⁾ Przedtem udzielany był tylko przez Komisję Biblijną, Inst. Bibl. od roku 1928.

²⁾ Język kananejski alfabetycznych tabliczek klinowych, znalezionych w latach 1929—1939 w Ras-Szamra (starożytna Ugarit), położonym w Syrii nad Morzem Śródziemnym.

³⁾ Średnioassyryjski dialekt z substratem kananejskim korespondencji państwek syryjskich i palestyńskich z Amenofisem III i IV (14 w. przed Chr.), znalezionej w Tell el Amarna w Egipcie.

⁴⁾ Język dokumentów z królewskiego archiwum państwa chetyckiego, znalezionych w r. 1907 w Boghazkői (145 km na wschód od Ankar), niegdyś stolicy Chetytów.

⁵⁾ Dialekt babiloński z silnym substratem churryckim tekstów klinowych z Sarghan-Tepe (Irak, blisko Kirkuku, staroż. Nuzi, wzgl. Nuzu) z 15 w. przed Chrystusem.

⁶⁾ Dialekt staroarab. z elementami „amoryckimi“ (zach.-sem.) tabliczek z archiwum królestwa Hari (dziś. Tell-Harisi, nad Eufratem).

Księdzu studiującemu na P. I. B. stoją do dyspozycji w pracy szkolnej i samodzielnej: zespół profesorski, biblioteka, wydawnictwa książkowe i periodyczne Instytutu. Pomówimy o tych trzech (a właściwie dwóch) „współczynnikach formacji naukowej „biblisty“ i to w kolejności od rzeczy do ludzi: biblioteka i muzea; publikacje; profesorowie.

Papieski Instytut Biblijny posiada najbogaciej wyposażoną bibliotekę specjalną, biblijno-orientalistyczną w świecie. Gdy prof. W. F. Albright, dziś największy autorytet w sprawach archeologii oraz historii politycznej, kulturowej i religijnej Dawnego Wschodu, był w sierpniu b. r. na Kongresie Orientalistycznym w Paryżu, wybrał się specjalnie do Rzymu, a właściwie do naszej biblioteki, by przewertować dzieła, wydawnictwa i periodyki, których nie znalazł w bibliotekach uniwersyteckich Ameryki czy Paryża.

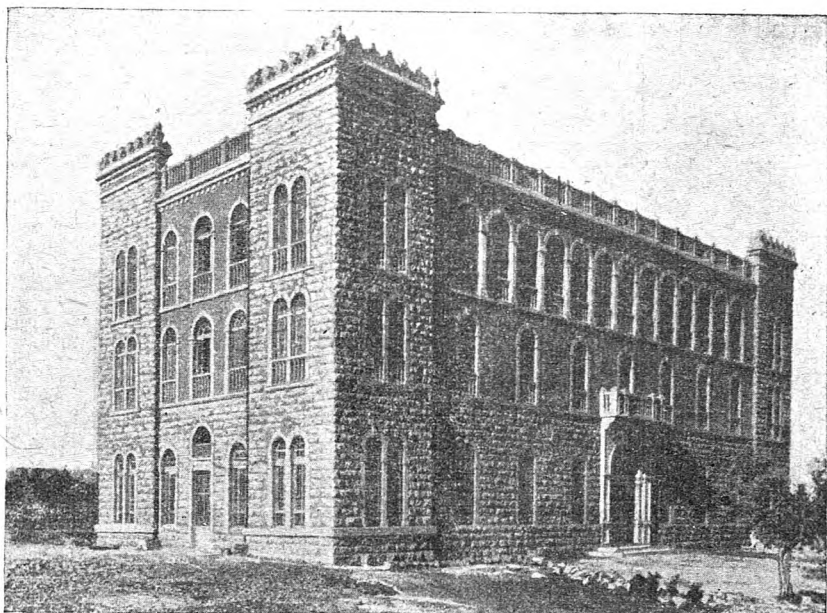
W bibliotece Instytutu znajduje się około 120 tysięcy tomów, w tym bezmała wszystkie wydawnictwa (fototypiczne, krytyczne, zwykłe) tekstów Pisma św. w językach oryginalnych i tłumaczeniach starożytnych i nowoczesnych, wszystkie serie komentarzów katolickich i akatolickich, prawie wszystkie monografie katolickie, znakomita większość protestanckich, sporo żydowskich, publikacje i sprawozdania z badań archeologicznych i topo-geograficznych, kompletne „corpora inscriptionum“ i tekstów, dzieła paleo- i epigraficzne, „thesauri“ i słowniki wyliczonych wyżej języków, bardzo dużo podręczników i monografii orientalistycznych, poważne zbiory z indoeuropeistyki, etnologii, historii religii i nauk o Dalekim Wschodzie.

Niezwykle imponująco przedstawia się dział *periodyków*. Na półkach bibliotecznych mieści się ok. 750 pism, aktualnie wychodzących czy już niepublikowanych. Obecnie, *Biblicum* abonuje — głównie w oparciu na wymianie publikacji — ok. 350 periodyków. W tym roku akademickim pojawiają się liczniej naukowe pisma duńskie, skandynawskie i tureckie, dotychczas słabo reprezentowane.

By jednak obraz zasobów książkowych biblioteki nie wypadł bez koniecznego światłocienia można wymienić i braki, nb. niedostrzegalne bez dłuższego zżycia się z księgozbiorem. I tak stosunkowo najmniej spotyka się pism i dzieł angielskich. Ponadto ilościowo niedostateczne są nabytki książkowe typu „haute popu-

larisation“. Czasem też, w trakcie zbierania materiałów do pracy, o charakterze peryferycznym w stosunku do egzegezy, można się natknąć na dotkliwe luki bibliograficzne, brak niektórych ważnych publikacji sprzed pierwszej wojny światowej.

Nie mniej cenną od zawartości ilościowej i jakościowej księgozbioru jest *organizacja* kontaktu czytelnika z piśmem i książką

Instytut Biblijny w Jerozolimie.

oraz lektury bibliotecznej. Nowości książkowe i periodykowe wystawiane są na specjalnych półkach. Co sobotnia zmiana nabytków przynęca rzesze stałych klientów biblioteki, którzy przesuwiają się ciasno przed rzędami półek, przeglądając i czytając w ciągu tygodnia nowe dzieła i pisma. W ten sposób zyskuje się orientację w najnowszych publikacjach, dokonaniami, teoriach i prądach dzisiejszej biblistyki i orientalistyki. Książki, czy roczniki, wydobywa się samemu z półek, bez pośrednictwa pracowników biblioteki i to w dowolnych ilościach, z prawem tygodniowej rezerwy.

Biblicum posiada dwa muzea, jedno — o charakterze bardziej szkolnym — w siedzibie rzymskiej, drugie w domu jerozolimskim. Rzymskie, założone i w przeważnej mierze wyposażone

przez O. Foncka, zawiera zbiory fauny i flory palestyńskiej, geologiczne, archeologiczne i paleograficzne. Na wzmiankę zasługuje część assyriologiczna mieszcząca m. in. ok. 190 klinowych tabliczek gospodarczych z U m m a (dziś *Dżocho* w Iraku) z epoki dynastii Ur III (21—20 w. przed Chr.) i dużą tabliczkę zidentyfikowaną niedawno jako część *eposu o bogu Era*, poematu rywalizującego co do wielkości (lecz nie co do wartości i znaczenia) z *Enuma Elisz* i *Gilgameszem*. Do muzeum należą też zbiory kartograficzne i map plastycznych Ziemi świętej jako też obrazów do epidiaskopu (ok. 4 tys.).

W domu jerozolimskim znajduje się muzeum biblijno-archeologiczne i geologiczno-prehistoryczne o znacznej wartości naukowej, pochodzące głównie z wykopalisk prowadzonych przez profesorów P. I. B. na *Elefantynie*⁷⁾ w 1918 r. i słynnych z *Teleilat-Ghassul*⁸⁾ (1929 — 33). Systematyczne przekopanie tego *tellu* (sztucznego wzgórza) ujawniło istnienie wysokiej kultury prehistorycznej na terenie Palestyny i Syrii w 5 tysiącleciu przed Chr., zwanej odtąd przez archeologów (*Albrighth, Gerrod, Watzinger*) *kulturą ghasuliańską*.

*

Katalog wydał w n i e t w Instytutu Biblijnego z 1 marca br. zawiera 161 pozycji. Tylko część z nich stanowią, często litografowane pomoce szkolne, tj. teksty językowe, krótkie gramatyki, kursy itp. Jako podręcznik seminaryjny mogą służyć *Institutiones biblicae scholis accomodatae* z dobrymi częściami A. Bei (*De Pentateucho*) i A. Vaccariiego (*De textu; De libris didacticis V. T.*), wyd. 5. w 1935 r. Doskonałym podręcznikiem uniwersyteckim jest *Grammaire de l'hébreu biblique* P. Joüona (wyd. 1. w 1925), drugie przygotowane przez L. Semkowskiego, w 1947). — W toku publikacji znajduje się *Lexicon hebraicum et aramaicum V. T.* (1940) F. Zorella († 1947), kontynuowany przez O. Semkowskiego, pierwszy katolicki odpowiednik niem. słownika Geseniusa-Buhla. Równie pierwszym katolickim krytycznym wydaniem tekstu N. T. jest *Novum Testamentum Graece et Latine* A. Merka, w 6. wyd. (1948) opracowane przez S. Lyonnet'a. Z tłumaczeń i komentarzy Pisma św. należy wymienić *Psalterium*

⁷⁾ Wyspa na Nilu w pobliżu Assuanu, przy 1 katarakcie.

⁸⁾ W Transjordanii, niedaleko ujścia Jordanu do M. Martwego.

ex Hebraeo Latinum F. Zorella (1939⁹⁾), *Biblia Sacra* A. Vaccariego, *Bóg - Człowiek w opisie Ewangelistów* L. Szczepańskiego (1914).

W serii „*Scripta P. I. B.*“ (kilkadziesiąt tomów) są publikowane monografie naukowe z dziedzin biblijnych, wśród których dwie egzegetów polskich: *La Transfiguration de Jésus* E. Dąbrowskiego (1935) i *Sensus geminus et plenus locutionis „Filius Hominis“* F. Rosłańca (1920).

Seria „*Monumenta Biblica et Ecclesiastica*“ (5 tomów) wydała teksty św. Efrema i koptyjskie, „*Biblica et Orientalia*“ (11 tomów) rozprawy religijno-porównawcze o stosunku mozaizmu i chrześcijaństwa do religii babilońskiej⁹⁾, irańskiej i muzułmańskiej.

Niemniej imponująco przedstawiają się wydawnictwa orientalistyczne, początkowo w serii „*Orientalia*“ (51 t.), wydawnictwie o charakterze mieszanym, książkowo-periodycznym, a od 1931 r. w „*Analecta Orientalia*“ (dotychczas 28 t.). Epokowe dla szumerologii było ukazanie się *Sumerisches Lexicon* A. Deimela (1925 do 1937), do dziś nie zastąpiony sylabarz i glosarz pisma klinowego i języków: szum. i akkadyjskiego. Ruchliwy wydawca P. Pohl wydrukował w ostatnich latach podstawowy dla studium literatury i języka ugaryckiego *Ugaritic Handbook* C. H. Gordona (1947), zawierający gramatykę, wszystkie teksty i kompletny słownik; wzorową monografię o Mezopotanii w 2 tys. przed Chr. T. R. O'Callaghana, prof. Instytutu p. t. „*Aram Naharaim*“ (1948); „*Das Akkadisches Syllabar*“, W. von Soden (1948). — W druku znajduje się gramatyka szumeryjska A. Falkensteina i ang. tłumaczenie poematów ugar. Gordona, gotowa do tłoczenia gramatyka fenicka J. Friedricha, zamówiona u F. Rosenthala gramatyka porównawcza dialektów aramajskich. Warto zwrócić uwagę, że podane nazwiska należą do czołowych przedstawicieli odnośnych dyscyplin naukowych.

Periodyków wydaje Instytut trzy. „*Verbum Domini*“, dwumiesięcznik, wychodzący od 1921 r., redagowany w języku łacińskim ma charakter pisma popularyzacyjno-referującego. W ostatnich jednak rocznikach zamieszcza coraz więcej artykułów i przyczynków o rzetelnej wartości naukowej.

„*Biblica*“ (od 1920 r.), obecnie pod redakcją O. A. Bei, b. rektora P. I. B., drukują w różnych językach artykuły i rozprawy

⁹⁾ Praca Polaka: W. Paulus, Marduk Urbild, Christi? — 1928.

z dziedziny egzegezy, filologii i realiów biblijnych oraz patrystyki. Najcenniejszą chyba częścią każdego rocznika i zeszytu tego kwartalnika jest „*Elenchus Bibliographicus*“. Godne zasignalizowania zmiany w tym nieodzownym dla bibliisty wydawnictwie nastąpiły w bieżącym roku dzięki pracy P. N o b e r a, młodego entuzjasty wiedzy bibliograficznej. Poszerzył on znakomicie ramy katalogu przez uwzględnienie wszystkich chyba dzieł i artykułów z kompleksu nauk biblijnych, gdy dotąd rejestrowano na łamach „*Elenchu*“ głównie książki i artykuły z nabytków biblioteki Instytutu, jak również przerobił w bardziej logiczny i odpowiadający dokładniej nowej problematyce biblijnej podział grup materiałów bibliograficznych.

„*Orientalia*“ (od 1952, redaktor O. P o h l) należą do najprzedniejszych pism orientalistycznych w świecie. Na łamach ich widnieją prace wszystkich bezmała koryfeuszów nauk o Starym Wschodzie. Spotykają się tu nazwiska uczonych francuskich, włoskich, niemieckich, amerykańskich — katolików, protestantów, żydów. Jakże pożądana w wydawnictwach periodycznych „priority“ publikacji świeżo znalezionych tekstów przypada nieraz w udziale naszym „*Orientaliom*“. Tak było np. w tym roku z instrypcją fenicką z portalu-pałacu chetyckiego w K a r a t e p e (Cylicja, w pobliżu Tarsu), wydanej i przetłumaczonej przez O. O'Callaghana.

*

Spośród profesorów Instytutu nie żyjących należy wymienić H. G i s m o n d i e g o († 1912) wybitnego znawcę języka syryjskiego i hebrajskiego, A. K o n z e v a l l e ' a († 1918), wydawcę bejruckich pism *Al-Baszir*, *Al-Masziq* i *Mélanges de la Faculté Orientale de Beyrouth*, L. M é c h i n e a u († 1919) S. T., A. M a l l o n a († 1934), dyr. domu jerozolimskiego i kierownika wykopalisk w Teleilat Ghassul, L. M u r i l l a († 1932), autora *San Iuan*, *El Génesis*, *Paulus et Pauli Scripta*.

Przez 17 lat ton studiom biblijnym w Instytucie nadawał znakomity egzegeta insbrucki O. L. F o n c k († 1930), autor *Streifzüge durch die biblische Flora* (Freiburg 1900), *Die Parabeln des Herrn im Evangelium* (Innsbruck 1927), *Die Wunder des Herrn im Evangelium* (ib., 1907), *Wissenschaftliche Arbeiten* (ib., 1926).

W bieżącym roku akad. wykłada na P. I. B. 22 profesorów. Pośród egzegetów dadzą się wyróżnić trzy grupy z punktu

widzenia metody i założeń heurystycznych. Komentarz U. Holzmeistra, insbruckiego ucznia Foncka i R. Dupona charakteryzuje się przewagą problemów zagadnień doktrynalnych, realiów, elementarną analizą literacką, ubocznością zagadnień doktrynalnych; wykłady (nb. i dzieła) A. Bei i A. Vaccarięgo zrównoważeniem elementów filologii i realiów z jednej strony, egzegezy teologicznej z drugiej; prelekcje I. Bonsirvena i S. Lyoneta dominantą interpretacji teologicznych. Tego ostatniego zwłaszcza wykłady i seminaria, ujmowane, *servatis servandis*, w duchu — dziś modnej — *exégèse spirituelle et typologique* dostarczają słuchaczom i uczestnikom przeżyć natury nie tylko naukowej. W obecnym semestrze rozpoczął wykłady K. Prüm m z Fryburga Szwajc., którego olbrzymi *Religionsgeschichtliches Handbuch* (Freiburg i. Br. 1943) stanowi epokę w religioznawczych badaniach epoki hellenistycznej i rzymskiej.

Na wydziale orientalistycznym ciekawi są: R. Follet, uczeń Meilleta, Thureau-Dangina (Paryż) i Landsbergera (Ankara), reprezentujący nowy typ semitysty, bardziej językoznawcy, niż filologa; I. Messina, uczeń Markwarta, ceniony iranista i odkrywca diatessaronu perskiego; I. Patti indoeuropeista i badacz filozofii indyjskiej¹⁰⁾.

Spoza zakonu Tow. Jezusowego pochodzą H. Witzel, franciszkanin, uczący języków szumeryjskiego i chetyckiego oraz E. Zolli, nawrócony na katolicyzm Gran Rabbi di Roma¹¹⁾, wtajemniczający nielicznych adeptów w języki i literatury żyd. pobjibijne (Targumy, Miszna, hebr. współczesny).

Profesorowie Instytutu są nie tylko wykładowcami, ale i, rzecz prosta, pisarzami. Coroczne „*Acta P. I.*” zamieszczają wykazy ich artykułów i książek. Ponadto organizują każdego bez mała roku *Tygodnie Biblijne* i cykle *konferencji publicznych*.

Do dziejów bibliistyki kat. i egzegezy Pisma św. w ogóle wejdzie zbiorowa praca sześciu profesorów Instytutu (Bea, Semkowski, Vaccari, Zorell, R. Köbert, Merk) w latach 1941 — 44 nad nowym tłumaczeniem Psalterza, motu proprio Piusa XI z 24 marca 1945 r. zaleconym w oficyum brewiarzowym i liturgicznym. Doniosłość i rewolucyjność tego dokonania, właściwie bez precedensów w dziejach Kościoła, jest powszechnie wiadoma.

¹⁰⁾ A. Deimel (w stanie spoczynku); P. Pohl, T. R. O'Callaghan por. wyżej.

¹¹⁾ Pochodzący z Polski.

Co jeszcze trzeba podkreślić, to rzadko spotykamą na innych uczelniach, duchownych i świeckich, atmosferę współzycia i współpracy studenta z profesorem. Rozmowy prywatne, tym miłsze dla profesorów, im częstsze, są niemniej ważnym od pracy bibliotecznej i studium szkolnego elementem orientującym i kształcącym naukowo. Swobodne pogawędki z Lyonnetem, Folletem, Pohlem, Noberem wtajemniczają w „nową egzegezę“, formują zmysł językoznawczy i ułatwiają rozumienie mentalności starowschodniej, orientują w „nowissimach“ bibliografii, osób, dokonań i „sensacji“ orientalistyki, względnie biblijnych nauk. Nierzadko też ułatwia się studentom start pisarski i wciąga do współpracy przy większych wydawnictwach P. I. B.

*

Czytelnika „Ruchu“ ciekawi niewątpliwie „w k ł a d“ polski w dzieje Instytutu Biblijnego. O publikacjach polskich biblistów wspominaliśmy już wyżej, jak również o pracach i współpracach O. L. S e m k o w s k i e g o, ucznia Lidzbarskiego, profesora języka hebrajskiego i aram., jako też epigrafiki aram.-fen.-hebr. od r. 1925. Jego serdeczny stosunek do rodaków ułatwia im wtajemniczenie się i rozwijanie studium Pisma św. szkolnego i indywidualnego.

Najwybitniejszy (obok ks. I. Archutowskiego) z nieżyjących biblistów polskich, O. W. S z c z e p a ń s k i († 1927) był w P. I. B. profesorem geografii i archeologii w latach 1903—1915 i w r. akademickim 1924—25, autor niestarzejących się dzieł *Geographia historica Palaestinae antiquae* (1928) i *Nach Petra und zum Sinai* (Innsbruck 1908).

W bogatej narodowościowo mozaice studentów Instytutu Polacy zajmują na ogół 5—6 miejsce po Włochach, Hiszpanach, Francuzach, Amerykanach ze Stanów Zjednoczonych. Licencjat uzyskało około 45 księży diecezjalnych i zakonnych z Polski, choć studiowało znacznie więcej. Po wojnie zdobyli ten tytuł O. B. Zieliński T- J., ks. dr B. Jankowski z Warszawy, ks. S. W. Tyszka z Białegostoku i podpisany. Między 40 doktorami nauk bibl. „nację“ polską reprezentuje ks. dr E. Dąbrowski.

Niemale zatem osiągnięcie w przeciągu czterdziestolecia (1909 - 7. IV—1949). Od skromnych salek w Collegio Leoniano 1909/10 r. kilku profesorów i niewielu studentów¹²⁾, szczupłej biblioteki i nie-

¹²⁾ Obecnie budynek P. I. B. restauruje się i poszerza dzięki uzyskania budowy między „Gregorianum“ i kościołem 12 Apostołów.

licznych pomocy naukowych do stanu rzeczowego i osobowego przedstawionego wyżej. Z odrodzeniem studiów biblijnych w Kościele na początku stulecia, z jego rozkwitem w okresie międzywojennym trwale łączy się, nie tyle synchronistycznie, co współprzyczynowo, powstanie oraz działalność edukacyjna i wydawnicza Papieskiego Instytutu Biblijnego.

Po drugiej wojnie światowej otwiera się nowy rozdział w dziejach biblistyki, rozpoczęty normaltywnie encykliką „*Divino afflante Spiritu*” (30 września 1943). Preferencja tekstów (oryginalnych) Pisma św. nad najstarsze tłumaczenia (XX i Vg), badanie rodzajów literackich ksiąg i utworów natchnionych, egzegeza teologiczna (*sensus spiritualis*) określa podstawę badawczą i referującą egzegety katolickiego. „Nowa egzegeza” bujnie rozwijająca się we Francji, Anglii, Szwajcarii, choć może nie zawsze z metodycznym umiarem, pobudzi zainteresowania zaniedbanymi naogół dotąd podejściami do ksiąg Prawdy Objawionej. Okażą się raczej zbędne obciążenia apologetyczne biblistyki katolickiej ze względu na bardziej irenistyczne niż dawniej stosunki w egzegetycznym świecie chrześcijańskim. Geograficzno-etniczne, historyczne, kulturowe i religijne tło i środowisko epok biblijnych rozświetlają niezwykle znaleziska archeologiczne i tekstowe ostatnich lat z Ugarit, Nuzi, Mari, z „Groty Manuskryptów” nad Morzem Martwym, jak też fragmentów papirusowych N. T. i wczesnych manuskryptów gnostyckich.

W ten nowy okres biblistyki (być może i niebezpieczeństwa analogicznie do faktów z początku wieku, kryjący w sobie) wchodzi rzymski Instytut Biblijny, wyposażony w osobach swych profesorów i b. alumnów — badaczy i referentów — w możliwości doskonalenia metody egzegetycznych, twórczej asymilacji rezultatów nauk „peryferycznych”, skutecznej obrony „*Vinae electae Sacrae Sripturae*”.

Rzym

Ks. JÓZEF T. MILIK.
